

VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 12 uur d.d. 17 november – 10:30 uur d.d. 18 november

5.1.2e

- Directie Communicatie. Vragen? Mail naar

5.1.2e

@minvws.nl

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Nederlanders ziek door COVID-19 	Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici Epidemiologen en vaccin-experts

Samenvatting

- Media benadrukken dat het kabinet met de persconferentie vooral heel voorzichtig is geweest wat betreft het scheppen van verwachtingen. "Elk woord werd gewogen op een goudschaaltje", schrijft AD bijvoorbeeld.
- Politiek commentatoren spreken van 'koorddansen' door Rutte en De Jonge. Het kabinet zou met een 'groot dilemma' kampen, met het oog op de feestdagen. Aan de ene kant snakken mensen 'zeker nu' naar meer menselijk contact, tegelijkertijd is er het doembeeld van een nieuwe besmettingsgolf na de feestdagen.
- Op haar voorpagina vertolkt De Telegraaf de kritiek die onder meer was te horen in de reacties van Wilders en Asscher. 'Ergernis over vage beloften', kopt de krant. De routekaart wordt als voorbeeld aangedragen - hoe moet die nou worden gelezen? SGP-voorman Van der Staaij steekt de draak met de uitleg van het kabinet: "En ik maar denken dat de coronaroutekaart door links en rechts bedoeld was om meer duidelijkheid en voorspelbaarheid te krijgen."
- Weer wat meer aandacht voor hoe de besmettingscijfers 'geduid' zouden moeten worden. Media wekken het vermoeden dat de afname van de tweede golf niet doorzet. Volgens NRC 'leeft de tweede coronagolf weer op'. En ook Trouw en de Volkskrant schrijven dat het effect van de maatregelen van half oktober 'over zijn hoogtepunt heen is'.
- De discussie of gevaccineerden meer bewegingsvrijheid mogen krijgen dan niet-gevaccineerden, krijgt een centrale plek in de artikelen over het coronavaccin. Universitair hoofddocent rechtsfilosofie Roland Pierik van de Universiteit van Amsterdam stelt dat het helemaal niet gek is om Nederlanders meer vrijheden te geven als ze zijn ingeënt. "Je bent verplicht om ervoor te zorgen dat je anderen niet besmet en daarbij krijg je straks misschien de keuze: voorkom ik besmetting van anderen door in lockdown te gaan, of laat ik me vaccineren? Dat onderscheid is niet zo raar. Als je gevaccineerd bent, ben je namelijk niet meer besmettelijk, dus waarom moet je dan in lockdown blijven?"
- Uit onderzoek van I&O Research blijkt dat de vaccinatiebereidheid is gedaald. Waar in juni nog 73% van de mensen zei 'zeker' of 'waarschijnlijk' een vaccin tegen het virus te nemen, was dat in september 65% en is dat nu 60%. De afname is het grootst onder jongeren en het kleinst onder ouderen. Epidemioloog Alma Tostmann heeft weinig zorgen over die uitkomst. Als 60% zich laat vaccineren zou dat volgens haar 'een enorme winst' zijn. Ook dit percentage heeft al effect op de ziektelast, en mogelijk ook op de verspreiding van het virus.

SISOS (Slachtoffers – Identiteiten – Schade – Oorzaken – Scenario's)
Slachtoffers

- Niek Bargeman, adviseur van de provincie Brabant, maakt dinsdag bekend dat de provincie voor het eerst sinds 2000 geconfronteerd is met een sterfteoverschot van 2.800 mensen in de eerste helft van dit jaar.
- Het coronavirus slaat toe in verzorgingshuizen op Urk. Bij 't Kompas zijn zes bewoners besmet geraakt. Bij Talma Havenzijn op één afdeling met vooral demente ouderen 14 van de 15 bewoners besmet geraakt.

Identiteiten

- Voor de tweede keer sinds de uitbraak van de epidemie in Nederland is een tiener die besmet was, overleden.

Oorzaken

- Peter van der Meer, bestuursvoorzitter Albert Schweitzer Ziekenhuis, geeft bij Nieuwsuur aan 'geen idee' te hebben hoe het komt dat de Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid zo'n hoog aantal besmettingen heeft. Voorzitter van de veiligheidsregio, Wouter Kolff, bevestigt dat het aantal 'te hoog' is en ook arts infectieziektenbestrijding Ellen Verspui beaamt dat ze niet de vinger op de zere plek kunnen leggen waar de verspreiding nou precies plaatsvindt.

Scenario's

- LPCS-voorzitter Ernst Kuipers verwacht dat er eind dit jaar nog 1.200 coronapatiënten in de ziekenhuizen liggen; 300 op de intensive care en 900 op speciale verpleegafdelingen.

Informatiebehoefte
Welke informatie vragen leven er bij getroffen?

- Volgens Stichting KijkOnderzoek keken bijna 5,8 miljoen mensen naar de persconferentie. Dat is minder dan de vorige keer op 3 november, toen bijna 6,5 miljoen mensen keken.
- Trouw bespreekt 'zes vragen over het vaccin': 1) Hoe ziet het vaccinatieprogramma eruit? 2) Wie krijgt als eerste een vaccin? 3) Hoe veilig is het vaccin? 4) Werken de vaccins ook? 5) Welke vaccins komen eraan? 6) Wanneer komt er een einde aan de anderhalvemetersamenleving?
- 'Ziek door corona, ben je daar wel voor verzekerd?' vergelijkingssite Independer zou regelmatig dit soort vragen krijgen. Zorgverzekeringsexpert Bas Knoppers zegt: "Veel Nederlanders maken zich druk of ze goed verzekerd zijn", en die zorg is vrijwel altijd onterecht. Want de meeste Nederlanders zijn prima verzekerd. Ook als zij corona krijgen."

- Via de social kanalen van VWS is er n.a.v. de persconferentie een aantal mensen dat het onduidelijk vindt hoe het zit met de groepslessen en sport. Ook zijn er wat mensen die niet begrijpen waarom de horeca nog dicht is en pretparken bijvoorbeeld weer wel open mogen.
- Via de social kanalen van minister De Jonge zijn mensen positief over de aandacht voor leefstijl tijdens de persconferentie, al vinden sommigen het 'wat laat'. Andere noemen dat gezond eten/leven 'dan wel betaalbaarder moet worden gemaakt'. Ook via de social kanalen van staatssecretaris Blokhuys komen er in reactie op zijn tweet over gezond leven n.a.v. de persconferentie, reacties binnen dat men dit 'wel wat laat vinden'; dat 'we sport dan niet zo onmogelijk moeten maken met de maatregelen'; en dat gezond eten 'dan niet zo duur moet zijn'.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Farmaceut Pfizer heeft een belangrijke mijlpaal voor het vaststellen van de veiligheid van zijn coronavaccin behaald. Er zijn nu genoeg gegevens uit klinisch onderzoek voorhanden om een aanvraag voor versnelde goedkeuring in te dienen bij de Amerikaanse medicijnwaakhond FDA.
- Gemeente Tilburg heeft voorwaarden opgesteld voor commerciële corona snelteststraten om te voorkomen dat er 'cowboy-achtige' aanbieders in de stad neerstrijken. Het stadsbestuur doet dat door middel van de locatievergunning. Aanbieders die voldoen aan de richtlijnen krijgen versneld een vergunning. Diegenen die dit niet doen moeten een gewone - lees langere - procedure doorlopen.
- KNVB-directeur Jan Dirk van der Zee zegt dat het TOTO KNVB Bekertoernooi wordt voortgezet zonder amateurclubs.
- KNVB-bondsarts Edwin Goedhart laat weten dat clubs als werkgevers verantwoordelijk zijn voor het vaccineren van hun spelers, als er straks een coronavaccin beschikbaar is.
- IOC-voorzitter Thomas Bach zegt dat een injectie tegen het covid19-virus geen verplichting kan zijn. Hij noemde een inenting voor de entree tot Japan 'een vrije keuze', maar benadrukte wel dat het van 'respect' zou getuigen voor andere deelnemers en het gastland in het bijzonder.

Wat zien, ruiken, voelen, horen, proeven mensen (zintuigelijke waarnemingen)?

- "We zijn er zeker nog niet klaar voor om de reguliere zorg te hervatten", zegt Ernst Kuipers. Ook met de huidige stabilisatie van het aantal coronapatiënten is de druk op de zorg nog "onevenredig". Zo zijn met name in het oosten en westen van het land minder operatiekamers beschikbaar. De totale bezetting op de IC blijft ongeveer gelijk, zei Kuipers. Ziekenhuizen hebben niet veel reservecapaciteit voor die afdeling. "Het is heel krap."
- Volgens afdelingshoofd longgeneeskunde van het Erasmus MC, Joachim Aerts, blijven tientallen ziekenhuisbedden in zijn ziekenhuis 'onnodig' bezet door patiënten die allang ontslagen hadden moeten worden. Elke dag gaat het om minimaal dertig ziekenhuisbedden. De doorstroom naar de thuis- en verpleegzorg loopt vast. Zorginstellingen in de regio Rijnmond zouden nog altijd overuren draaien. De verpleeghuizen en revalidatiecentra hanteren wachtlijsten en ook de thuiszorg komt handen tekort. Doordat de ziekenhuisbedden bezet blijven, wordt de reguliere zorg uitgesteld.
- Martin Schali, voorzitter van het ROAZ regio West, zegt dat wachtlijsten in de zorg inmiddels zijn opgelopen tot meer dan een jaar, zeker waar het gaat om relatief simpele ingrepen. Het inlopen van die wachtlijsten kost ook meer dan een jaar, en dan moet er geen derde coronagolf komen. Schali reageert op de boodschap van de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen dat er één miljard euro nodig is om de enorm opgelopen wachtlijsten weg te werken. Schali denkt dat het probleem echter zit in het tekort aan zorgpersoneel. "We hebben geen mensen."
- Uit een enquête onder 1.500 COPD-patiënten in opdracht van farmaceut Chiesi blijkt dat zij zorg mijden vanwege de coronacrisis. 47% van de patiënten die onder behandeling is van een longarts zegt dat de COPD verslechterd is door de gevolgen van de coronapandemie. Bij patiënten die onder behandeling zijn van een huisarts is dat 26%. Zes op de tien patiënten zeggen (noodgedwongen) afspraken te hebben afgezegd of verplaatst. De meesten hebben liever persoonlijk contact met hun arts in plaats van beeldbellen. Maar bijna acht op tien patiënten is bang het coronavirus op te lopen.
- Schoonmaakbranchevereniging OSB stelt dat veel schoonmakers die de afgelopen coronaperiode in zorginstellingen aan het werk waren, hun zorgbonus dreigen mis te lopen. Naar schatting gaat het om 10 - 15% van de schoonmakers werkzaam in de zorg. OSB krijgt signalen binnen dat er zorgaanbieders zijn die aanvragen hebben geweigerd. Veelal met daarbij de motivatie dat zij willen voorkomen dat hun eigen personeel daardoor mogelijk de bonus kan mislopen.
- De GGD Brabant-Zuidoost en de gemeente Eindhoven herkennen de problemen die ontstaan door commerciële coronatesters die onzorgvuldig werken. Als voorbeelden zich aandienen, alarmeren ze de inspectie. Met de aanstaande uitbreiding van de gratis testcapaciteit hopen ze dat dure aanbieders overbodig worden.
- De Stentor gaat na hoe er in Urk wordt gesproken over het virus. De discussie over hoe ernstig corona is en hoe belangrijk het is om je aan de maatregelen te houden zou Urk 'tot op het bot verdelen'. Toch merkt de gemeente dat er langzaam iets verandert in het dorp. Vorige week is de zij een campagne gestart met bekende Urkers om mensen te overtuigen zich te houden aan de maatregelen.
- Uit onderzoek door Risbo in opdracht van de Kenniswerkplaats Rotterdams Talent, blijkt dat vooral ouders in achterstandswijken bang zijn voor corona. Zij houden uit angst vaker hun kinderen thuis van school. Uit het onderzoek blijkt ook dat het voor die kinderen moeilijker was om gezond te eten en goed te slapen.

Schadebeperking (gedrag)

- Uit een enquête die EditieNL liet uitvoeren door DVJ Insights blijkt dat 85% zich met de kerstdagen braaf aan de dan geldende regels zegt te houden.

Betekenisgeving

Welke oproepen en waarschuwingen worden gedaan?

- Schoonmaakbranchevereniging OSB roept in een brief, samen met CNV en FNV, minister De Jonge op snel tot een oplossing te komen voor de signalen die zij krijgen dat schoonmakers geen bonus krijgen. "Wij rekenen erop dat alle schoonmakers, die hebben bijgedragen aan de strijd tegen corona deze zorgbonus en dus waardering gaan krijgen."
- RTV Rijnmond spreekt van een 'uitzonderlijke oproep' van het afdelingshoofd longgeneeskunde van het Erasmus MC, Joachim Aerts. Hij vraagt familieleden van coronapatiënten om zich te ontfemen over hun dierbaren en ze tijdelijk in huis te nemen voor de nazorg na een ziekenhuisopname.
- Naar aanleiding van het nieuws dat COPD-patiënten zorg mijden, waarschuwt hoogleraar preventieve geneeskunde Onno van Schayck (Universiteit Maastricht) voor complicaties op de lange termijn. Het is van groot belang dat de zorg voor deze chronische patiënten toegankelijk blijft, zegt Van Schayck.

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

- Volgens Martin Schali, voorzitter van het ROAZ regio West, is een belangrijke voorwaarde voor het in een jaar wegwerken van de wachtlijsten dat mensen zich met kerst 'gedragen' omdat er anders eind januari weer een derde golf uitbreekt. Hij vreest daarvoor.
- Via de social kanalen van minister De Jonge is er een nieuwe trend zichtbaar dat mensen bij een positieve tweet over de corona-aanpak er vervolgens bij zetten: "Official sources stated that this is false and misleading". Dat plaatsen ze ook onder de tweets van premier Rutte (@minpres).

Duiding besmettingscijfers

- Volgens NRC laten de RIVM-cijfers zien dat de tweede coronagolf 'weer opleeft'. De afname van het aantal besmettingen stagneert en het aantal ziekenhuisopnames daalt nauwelijks nog, aldus de krant. 'Een flinke tegenvaller voor het kabinet' die juist hoopt in december de maatregelen te kunnen versoepelen richting Kerst.
- Met berichten over vaccins en dalende aantallen infecties zijn er belangrijke lichtpuntjes te zien in wat volgens velen een 'lange, donkere winter' zou worden, stelt viroloog Ab Osterhaus. "Ik begrijp de euforie wel, maar het is ook riskant. We zitten nog altijd relatief hoog met het dagelijkse aantal nieuwe infecties, de R zit niet heel ver onder de één."
- Volgens Trouw is het probleem dat er nog altijd 'mist' rond het virus hangt. Het smoren van toekomstige uitbraken wordt bemoeilijkt doordat het kabinet niet precies weet welk effect maatregelen hebben.
- De Volkskrant schrijft dat de cijfers het kabinet vooral 'twijfel brengen'. De gedeeltelijke lockdown van 13 oktober heeft na ruim een maand een aanzienlijk effect gehad op de besmettingscijfers, maar dat effect lijkt wel over z'n hoogtepunt heen. Het aantal nieuwe besmettingen daalt veel minder voorspoedig dan een week geleden.

Vaccin

- Epidemioloog Alma Tostmann heeft weinig zorgen over de daling van de bereidheid zich te laten vaccineren. Als 60% zich laat vaccineren zou dat 'een enorme winst' zijn. Ook dit percentage heeft al effect op de ziektelast, en mogelijk ook op de verspreiding van het virus. Ze benadrukt dat het ook niet zo is dat er meteen 17 miljoen vaccins beschikbaar zijn.
- CBG-voorzitter Ton de Boer beaamt dat de ontwikkeling van vaccins sneller gaat, maar dat er geen stappen worden overgeslagen. "Wij zien alles wat we normaal ook moeten zien voor de beoordeling."
- Universitair hoofddocent rechtsfilosofie Roland Pierik (UvA) gaat in De Telegraaf en in de Volkskrant in op de discussie of je een verschil mag maken in de mate van 'coronabewegingsvrijheid' voor mensen die zijn gevaccineerd en mensen die dat (nog) niet zijn of niet willen. Hij vindt het niet gek om Nederlanders meer vrijheden te geven als ze zijn ingeënt. "Je bent verplicht om ervoor te zorgen dat je anderen niet besmet en daarbij krijg je straks misschien de keuze: voorkom ik besmetting van anderen door in lockdown te gaan, of laat ik me vaccineren? Het zou 'goed te rechtvaardigen' zijn om mensen die zijn gevaccineerd meer bewegingsvrijheid te geven. Dit is volgens hem geen vaccinatieplicht."
- Volgens advocaat en hoogleraar gezondheidsrecht Jaap Sijmons mag een dansclub of concertzaal mensen weigeren die zich niet willen laten vaccineren. "Het maatschappelijk belang om bepaalde sectoren te openen is heel groot. Zolang je maar een gerechtvaardigd onderscheid maakt. Het wordt pas onrechtmatig als er bijvoorbeeld te weinig vaccin beschikbaar zou zijn voor iedereen."
- Ted van Essen, huisarts en voorzitter Nederlandse Influenza Stichting, meent dat er voorkomen moet worden dat ongevaccineerden worden gestigmatiseerd en onnodig extra in hun vrijheden worden ingeperkt. Hij benadrukt de proportionaliteit van maatregelen. "Wie zich niet wil laten vaccineren en zich toch in het volle leven begeeft, loopt een risico. Dat is aanvaardbaar als de vaccinatiegraad hoog genoeg is. Het risico voor derden is dan immers beperkt."
- Hoogleraar Theologie (Theologische Universiteit Apeldoorn) Arnold Huijgen vindt het 'onjuist' wanneer gevaccineerden 'voordeeltjes krijgen'. "...Eerst moeten we weten of gevaccineerden anderen nog zouden kunnen besmetten. Die morele verantwoordelijkheid blijft gelden. Vrijwaring van corona-afspraken brengt anderen in gevaar."

Hoe wordt naar de overheid gekeken?

- Gezondheidsdeconoom en hoogleraar Jochen Mierau is kritisch op de kabinetsaanpak. Er gaat van alles mis doordat de overheid in maart besloten heeft dit virus zelf te bestrijden; "Terwijl we in Nederland al dertig, veertig jaar bezig zijn met een beweging weg van Den Haag, richting lagere overheden en de markt, waarbij de overheid kaders en regels stelt en de markt de uitvoering doet. Plotseling ging de overheid ook de uitvoering doen, terwijl de relevante kennis al lang niet meer bij de overheid aanwezig is."

- Gert-Jan Ludden, crisisexpert en oud-militair is niet erg te spreken over de toon van de persconferentie. "Ik mis empathie in de toon waarop de boodschap wordt overgebracht." Volgens hem heerst er angst, onzekerheid en verdriet in de maatschappij, maar besteden de bewindslieden helemaal geen aandacht aan.

Fractievoorzitters reageren op de persconferentie

- **PVV-fractievoorzitter Geert Wilders:** "Wat een oeverloos geklets en wat een badinerende kleutertaal. Behandel mensen als volwassenen. Spreek ze in normaal Nederlands toe en biedt ze concreet perspectief, niet alleen voor kerst maar ook voor 2021."
- **D66-fractievoorzitter Rob Jetten:** "Het is hoog tijd dat Nederland veel meer gaat testen, zodat we meer onze vrijheden terugkrijgen. Dat is van groot belang, zeker voor jonge mensen." Dat bibliotheken, musea en theaters weer open kunnen, juicht hij toe. "Dit kleine stapje biedt weer een beetje perspectief."
- **SGP-fractievoorzitter Kees van der Staaij** steekt de draak met de routekaart die volgens Rutte alleen bedoeld is om van links naar rechts (strengere maatregelen bij meer besmettingen) te lopen en niet van rechts naar links. "En ik maar denken dat de routekaart door links en rechts bedoeld was om meer duidelijkheid en voorspelbaarheid te krijgen."
- **PvdA-fractievoorzitter Lodewijk Asscher** is kritisch op de uitleg van het kabinet over de routekaart: "Je moet er niet aan denken dat je met zo'n routekaart naar Zuid-Frankrijk zou moeten. Terwijl het heel veel mensen raakt en zeker ondernemers tureluurs worden van de onzekerheid."

De sportwereld reageert op de persconferentie

- **KNVB-directeur amateurvoetbal Jan Dirk van der Zee** heeft teleurgesteld gereageerd op de persconferentie. Volgens Van der Zee is het inmiddels '2 voor 12' voor het amateurvoetbal. "Dit is toch een beetje alsof je na 90 minuten een overwinning uit het vuur sleept, maar de wedstrijd bij het laatste fluitsignaal ongeldig wordt verklaard", betoogt hij. "Ondanks al het werk en al het wachten staan we met lege handen. Overal wordt opgeschakeld, maar het voetbal mag alleen van twee naar vier personen op een veld trainen. Voor een teamsport is dat een stap van niets naar bijna niets."
- Sportscholen zijn blij dat ze weer groepslessen mogen geven, zij het met 1,5 meter afstand tussen de maximaal dertig deelnemers per zaal. Zo blijkt uit reactie van Ronald Wouters, voorzitter van **branchevereniging NL Actief**.
- "Het is heel fijn dat kinderen nu weer zwemlessen mogen volgen en ook voor ouderen die in vorm willen blijven is het mooi dat er weer gezwommen kan worden", zegt **Guust Jutte van de KNZB** namens de zwembadbranche.

Politiek-commentatoren reageren op de persconferentie

- Politiek-commentatoren benadrukken de voorzichtigheid van het kabinet, omdat ze bang zijn iets toe te zeggen waar ze later op terug moeten komen (aldus **Fons Lambie, RTL**). Volgens **Ron Fresen (NOS)** doet het kabinet hiermee een 'beroep op het geduld van ons allemaal'. En tussen de regels door doorklonk de boodschap: 'reken niet op te veel'. **Politiek commentator Lars Geerts (NOS)** stelt dat het kabinet gisteren liet zien te hebben geleerd van de zomer, toen de sfeer in Nederland te veel was: 'we kunnen alles weer, vrijheid blijheid, laten we maar weer doen'. **Politiek commentator Arjan Noorlander (Nieuwsuur)** uit kritiek op de 58 minuten die nodig waren om 'vage voorspellingen te doen'. **Politiek commentator Marieke Zilver (RTL Nieuws)** stelt dat ze 50 minuten heeft moeten wachten voor (concreet) nieuws: grootschalig testen. **Politiek commentator Wouter de Winther (De Telegraaf)** benadrukt de invloed van de verkiezingen (ook de komende maanden nog). "Na de overval van de eerste golf en de onderschatte snelheid en grootte van de tweede golf, kan het kabinet zich geklungel rond een derde golf niet permitteren. Het motiveert de coalitie om tot de verkiezingen de teugels stevig vast te houden."

Overig

- **Volker Hackert van de GGD Zuid Limburg** vindt het laten aflopen van het laatste pakket maatregelen onverstandig. Het aantal besmettingen daalt weliswaar, maar dit gaat niet snel genoeg. Hackert is dan ook voorstander om de lockdown juist langer te laten duren. Hij verwijst daarbij naar omliggende landen, zoals Duitsland die de maatregelen juist verscherpen, mede met het oog op de feestdagen. "Heen en weer jojoën heeft geen nut. De prille verbetering die we nu zien, doen we teniet als we gaan versoepelen. Dan zitten we zo in een derde golf."
- **Seniorenorganisatie KBO-PCOB** is blij dat ouderen weer wat meer bewegingsvrijheid krijgen, onder meer door de heropening van buurthuizen. "Een half uurtje lopen per dag kan het verschil maken in strijd met het coronavirus."

Onderzoeken en opiniepeilingen

- Uit [onderzoek van I&O Research](#) blijkt dat het aantal mensen dat zich wil laten vaccineren tegen corona de afgelopen maanden gedaald is. Waar in juni nog 73% van de mensen zei 'zeker' of 'waarschijnlijk' een vaccin tegen het virus te nemen, was dat in september 65% en is dat nu 60%. De afname is het grootst onder jongeren en het kleinst onder ouderen. Het percentage mensen dat 'zeker wel' antwoordde op de vraag of ze zich zouden laten vaccineren (en volgens I&O een goede voorspeller van gedrag) daalde van 43% naar 29%. Van de mensen die zich zeker niet of waarschijnlijk niet willen laten vaccineren (23%) zegt maar liefst twee derde dat het vaccin er te snel is en het daardoor niet te vertrouwen is. Bijna de helft is bang voor bijwerkingen en vier op de tien twifelen of het vaccin wel goed genoeg werkt. Vooral 18- tot 34-jarigen hebben wantrouwen (70%). Bij deze groep speelt ook mee dat velen denken dat ze niet tot de risicogroep behoren (33%).